

Datum: 20-03-2023

Volnummer: 2022-2023/09

Kamercommissie Gezondheid en Gelijke Kansen

Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming, ook van een donor

Fertiliteitscentra gebruiken verschillende medisch begeleide voortplantingstechnieken. Kunstmatige bevruchting met gedoneerde ei- of zaadcellen is daar een van. Donorconceptie wordt in België geregeld door de Wet van 6 juli 2007 over de medisch begeleide voortplanting (MBV) en de bestemming van overtallige embryo's en gameten.¹

In die MBV-wet staat de kinderwens van de volwassenen centraal. Met de impact van het donorschap op het toekomstige kind houdt de wet geen rekening. Naast de kinderwens van volwassenen is er vaak ook de wens van het donorkind om te achterhalen van wie het genetisch afstamt.² De MBV-wet laat dat niet toe want ze gaat uit van absolute anonimiteit. Het kind kan geen informatie krijgen over de donor en omgekeerd. Toch verplicht het kinderrechtenverdrag België om kinderen die verwekt zijn met behulp van een eicel- of spermadonor toegang te geven tot hun afstammingsinformatie.

Meer en meer komt er kritiek op die absolute anonimiteit in de MBV-wet. In de huidige legislatuur zijn er drie wetsvoorstellen die de anonimiteit volledig of gedeeltelijk willen afschaffen.³ Het Briefadvies van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek pleit ervoor om de verplichte anonimiteit van donoren op te heffen, zodat donoren en ouders zelf kunnen beslissen of de identiteit van een donor geheim moet blijven.

In ons advies gaan we niet uitvoerig in op die wetsvoorstellen of het Briefadvies. Wel zoomen we in op wat vanuit kinderrechtenperspectief belangrijk en dringend is. Dit advies bundelt vroegere bijdragen van het Kinderrechtencommissariaat hierover.⁴ Het steunt op het kinderrechtenverdrag, op internationale aanbevelingen en op meldingen en klachten bij het Kinderrechtencommissariaat.

¹ Wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's van gameten, *BS* 17 juli 2007.

² Het Kinderrechtencommissariaat weet dat er verschillende woorden in omloop zijn om de verschillende actoren bij donorconceptie aan te duiden. Zelf gebruiken we de begrippen '(wens)ouder', 'donor', 'donorkind' en 'halfbroer en halfzus' om de complexiteit behapbaar te maken, maar we zijn ons ervan bewust dat er ook andere perspectieven of voorkeuren bestaan.

³ Wetsvoorstel tot oprichting van een Bewaar- en Beheersinstituut voor Donorgegevens (ingediend door Valerie Van Peel), 17 juli 2019, DOC. 55 0186/001, <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/0186/55K0186001.pdf>; Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten, tot regeling van niet-anonieme donatie van gameten en tot bevordering van het recht op identiteit voor donorkinderen (ingediend door Els Van Hoof en Nahima Lanjri), 11 september 2019, DOC 55 0310/001, <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/0310/55K0310001.pdf>; Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten, wat betreft de anonimiteit bij donatie van gameten (ingediend door Robby De Caluwé), 7 juli 2021, DOC 55 2114/001, <https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/55/2114/55K2114001.pdf>; Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Briefadvies nr. 14 'anonimiteit van spermadonatie' (2022), <https://www.health.belgium.be/nl/briefadvies-nr-14-anonimiteit-van-spermadonatie>

⁴ Zie o.m. Kinderrechtencommissariaat, Advies Alles in het teken van recht op afstammingsinformatie, 2014-2015/16, <https://www.kinderrechten.be/advies/alles-in-het-teken-van-recht-op-afstammingsinformatie>; Advies Afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie, 2018-2019/08, <https://www.kinderrechten.be/advies/afstammingscentrum-dna-databank-en-recht-op-afstammingsinformatie>; Advies Naar een krachtiger kinderrechtenkijk op interlandelijke adoptie, 2021-2022/9, <https://www.kinderrechten.be/nieuws/naar-een-krachtiger-kinderrechtenkijk-op-interlandelijke-adoptie>; https://readymag.com/ahsjournalistiek/1879976/11/?fbclid=IwAR2iZrse933C0v_zRLFZ-SD-

We benadrukken het belang van een wettelijk verbod op donoranonimiteit. We vertrekken vanuit het belang van het kind (art. 3); het recht op afstammingsinformatie, namelijk het recht om je ouders te kennen (art. 7) en het recht op behoud en herstel van de identiteit (art. 8); het recht op toegang tot informatie (art. 13 en art. 17) en het recht op bescherming van het privéleven (art. 16).

Vanuit kinderrechtenperspectief zetten we deze aandachtspunten in de kijker:

- Rekening houden met **het belang van het donorkind als eerste overweging** houdt op zijn minst in dat de MBV-wet hun rechten waarborgt en realiseert.
- **Alle donorkinderen hebben recht op toegang tot afstammingsinformatie**, ook al hebben ze daar niet allemaal onmiddellijk behoefte aan. Het kinderrechtenverdrag verplicht België hiertoe.
- **Veranker de volledige opheffing van donoranonimiteit in de MBV-wet.**
- **Ga voor een onafhankelijk, centraal en digitaal donorregister dat donorgegevens bewaart, beheert en vrijgeeft.**
 - **Bewaar en registreer** alle informatie centraal. Geef een onafhankelijke instantie de bevoegdheid om die gegevens te registeren, te beheren en te delen met het kind.
 - **Digitaliseer** alle gegevens, zodat de informatie niet verloren gaat, en gemakkelijk aangevuld kan worden.
 - Kies voor een **bewaartermijn** die afgestemd is op de maximale levensverwachting van de mens. Zolang donorkinderen leven, moeten ze hun recht kunnen uitoefenen.
 - Donorkinderen **moeten toegang krijgen tot niet-identificerende en identificerende informatie van de donor.**
 - We zijn geen voorstander van een strakke leeftijdsgrens. Naar analogie met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp pleiten we voor een vermoeden van bekwaamheid vanaf 12 jaar, met de mogelijkheid om daarvan af te wijken als de jongere minderjarige toch matuur genoeg en bekwaam is om toegang te krijgen tot afstammingsinformatie.
 - Hanteer dezelfde leeftijdsregeling voor alle kinderen en jongeren die gelijkaardige afstammingsvragen hebben en zoeken naar hun eigen identiteit. Er zijn nog situaties waarin kinderen en jongeren de behoefte kunnen voelen om op zoek te gaan naar hun roots, bijvoorbeeld na een adoptie, draagmoederschap of een anonieme bevalling.
 - Besteed ook aandacht aan **zoektochten naar genetische halfbroers en halfzussen**, voor zover alle betrokkenen daar toestemming voor geven.
- **Organiseer structurele begeleiding en nazorg voor donorkinderen en veranker die in de wet.** Donorkinderen en hun ouders kunnen met veel vragen zitten en behoefte hebben aan informatie en begeleiding. Elke levensfase gaat gepaard met andere vragen en begeleiding.

[m6_8069Am37sFlcWozA8uWBULzfCXOZ7i7k](https://www.jeugdrecht.be/search/artikel/donorkinderen-op-zoek-naar-afstammingsinformatie); Donorkinderen op zoek naar afstammingsinformatie, Julie Ryngaert in e-zine van Tijdschrift Jeugd- en Kinderrechten (TJK), november 2020 (update 20 april 2022), <https://www.jeugdrecht.be/search/artikel/donorkinderen-op-zoek-naar-afstammingsinformatie>; Wie ben ik? Over het belang van het recht op afstammingsinformatie voor kinderen, Julie Ryngaert en Bruno Vanobbergen in Ethische Perspectieven 26 (4), 346-354, december 2016.

- **Veranker de verplichting van fertiliteitscentra om volwassenen met een kinderwens in te lichten over het belang van openheid van de donorverwekking en over de risico's van geheimhouding in de MBV-wet.**
- **Onderzoek ook andere manieren om de toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen mogelijk te maken**, zoals de vermelding van donorconceptie in de geboorteakte, in het medisch dossier, in een centraal register of geboorteregister,...
- **Denk ook aan donorkinderen vóór de wetswijziging** bij wie de anonimiteit van de donor wellicht blijft gelden.
 - doe een oproep aan donoren en donorkinderen om een DNA-staal af te staan
 - maak budget vrij om het DNA-onderzoek van donoren en donorkinderen vóór de wetswijziging te vergoeden
 - contacteer gedurende een overgangperiode vroegere donoren met de vraag of zij hun anonimiteit al dan niet (gedeeltelijk) willen laten vallen.

1. Huidige regelgeving

1.1. Donoranonimiteit als uitgangspunt

1.1.1. Vóór 2007

Vóór 2007 was er geen wettelijk kader voor medisch begeleide voortplanting. Elk ziekenhuis, fertiliteitscentrum of arts met een privépraktijk bepaalde zelf zijn beleid en procedures. Artsen handelden vooral volgens hun deontologische codes. Sommigen hielden een register bij over de vruchtbaarheidsbehandelingen, anderen niet. De vorm van die registers, de procedure, de behandelingsvoorwaarden en de behandeling zelf verschilden van centrum tot centrum. Er was geen link tussen donor en donorkind. Er werd anonimiteit gegarandeerd op basis van het beroepsgeheim waaraan artsen en verplegend personeel zich moeten houden.

1.1.2. Wet Medisch Begeleide Voortplanting in 2007

In 2007 kwam de Wet over de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van overtallige embryo's en gameten. Die wet kiest voor het principe van anonieme donoren.⁵ Op het moment van de vruchtbaarheidsbehandeling kennen wensouders in principe niet de identiteit van de donor. Die anonimiteit is niet absoluut bij donatie van gameten (sperma, eicel). Ook niet-anonieme of gekende donatie van gameten is mogelijk.^{6,7} Bij zo'n donatie moeten donoren en de wensouders elkaar op voorhand al kennen en moeten ze met elkaar een akkoord hebben.

1.2. Afstammingsinformatie voor donorkinderen in België

Donorkinderen kunnen in België zelf geen afstammingsinformatie over de donor vragen. Hun ouders kunnen alleen medische informatie over de donor krijgen. Maar dat kan ook geweigerd worden.⁸ Ook de huisarts van het donorkind kan medische informatie opvragen en die informatie

⁵ Art. 28 en 57 MBV-wet.

⁶ Dit is niet mogelijk bij donatie van embryo's (art. 22 lid 2 MBV-wet).

⁷ Art. 57 lid 1 MBV-wet.

⁸ Art. 36 en 65 MBV-wet.

eventueel delen met het donorkind of de ouders, maar dat doen artsen alleen als het belangrijk is voor de gezondheid van het kind.⁹ Donorkinderen en hun ouders kunnen geen rechtsvordering over afstamming instellen tegenover de donor.¹⁰ De donor kan dus nooit de juridische ouder worden van het kind, ook al is hij de genetische vader.

1.2.1. Niet-anonieme of gekende donor

De anonimiteit wordt alleen opgeheven in de verhouding tussen donor en wensouder, als ze elkaar van in het begin kennen.¹¹ Zonder tussenkomst van hun ouders kunnen kinderen geen informatie krijgen over de donor. Donorkinderen hebben geen enkel rechtsmiddel om hun ouders te verplichten informatie die ze hebben te delen. Ook het fertiliteitscentrum is gebonden door zijn beroepsgeheim.¹²

1.2.2. Anonieme donor

Het fertiliteitscentrum mag geen identificerende informatie delen, zoals naam, adres, geboorteplaats en -datum. Het donorkind en zijn ouders kunnen de identiteit van de donor dus niet achterhalen.¹³ Ook omgekeerd kan de donor niet op zoek gaan naar de identiteit van de ouders en het donorkind. De anonimiteit geldt zowel voor het kind, de ouders als de donor.

Het fertiliteitscentrum mag alleen niet-identificerende medische informatie delen:¹⁴

- aan de behandelende huisarts van het kind of van de wensouders als dat nodig is voor de gezondheid van het kind,
- aan de wensouders zelf als ze erom vragen. Fertiliteitscentra hoeven daar niet op in te gaan.

Het donorkind kan die informatie dus niet zelf opvragen.

Naast medische informatie bewaart elk fertiliteitscentrum ook niet-identificerende informatie over de algemene fysieke kenmerken van de donor, zoals lengte, haarkleur, kleur van ogen. Die informatie mogen de centra niet vrijgeven, maar gebruiken ze wel om te matchen, ook al kan dat in de praktijk niet altijd door een tekort aan donoren. Dat matchen dient om het donormateriaal zo te kiezen dat er geen al te grote lichamelijke verschillen zijn tussen de donor en de wensouders. Andere gegevens, zoals de opleiding, het beroep of de hobby's van de donor, houden de Belgische fertiliteitscentra in principe niet bij.

1.2.3. Vlaams Afstammingscentrum en DNA-databank

In april 2019 richtte de Vlaamse Regering een Vlaams afstammingscentrum en een DNA-databank op.¹⁵ Het gaat om een onafhankelijk afstammingscentrum voor iedereen met afstammingsvragen, waaraan een DNA-databank gekoppeld is voor mensen die op zoek zijn naar hun genetische ouder(s) of kind.¹⁶

Het Vlaams afstammingscentrum koppelt onderzoek aan informatie, begeleiding en sensibilisering.

⁹ Ibid.

¹⁰ Art. 27 en 56 MBV-wet.

¹¹ Art. 57 MBV-wet.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Art. 36 en art. 65 MBV-wet.

¹⁵ Decreet van 26 april 2019 houdende de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, BS 17 juni 2019, https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2019042629 ('Decreet Afstammingscentrum')

¹⁶ <https://afstammingscentrum.be/>.

Het gaat uit van vrijwilligheid. Mensen beslissen zelf of ze gezocht en gevonden willen worden. Niemand kan verplicht worden om contact op te nemen met het afstammingscentrum en een DNA-staal achter te laten.

Donorkinderen kunnen bij het afstammingscentrum een DNA-staal laten afnemen.¹⁷ Ze geven daarvoor hun uitdrukkelijke en geïnformeerde, schriftelijke toestemming.¹⁸ Ze zeggen dan ook uitdrukkelijk welke informatie ze bij een match van DNA-profielen willen krijgen en meedelen.¹⁹ Het is afwachten of de donor dat ook zal doen. Als hij het niet doet, is de kans bijna onbestaande dat ze hem vinden. Doet hij het wel, dan beslist hij ook zelf welke informatie hij meedeelt.²⁰ Dus of en wanneer donorkinderen de donor kennen of zelfs ontmoeten, hangt af van veel voorwaarden. Halfbroers en halfzussen van donorkinderen matches, kan jammer genoeg niet via de Vlaamse DNA-databank.²¹

1.2.4. Buitenlandse DNA-databanken

Donorkinderen kunnen zich ook inschrijven bij buitenlandse DNA-databanken. Zo kunnen ze ook halfbroers en halfzussen vinden. Veel donorkinderen stoppen hun DNA-profiel in zoveel mogelijk DNA-databanken. Dat vergroot de kans dat ze genetische verwanten vinden en zelf gevonden worden.

Die commerciële databanken geven vaak niet genoeg informatie aan kinderen en jongeren. Ze begeleiden of ondersteunen niet, terwijl zoektochten naar genetische verwanten meestal emotioneel geladen en ingrijpend zijn voor iedereen die ermee te maken heeft.

1.3. Afstamming

Er is geen juridische afstammingsband tussen de donor en het kind. Donoren, wensouders of donorkinderen kunnen geen rechtsvordering instellen over de afstamming of daaruit voortvloeiende vermogensrechtelijke gevolgen, zoals onderhoudsgeld.²²

Die bescherming geldt alleen voor donoren en wensouders in het officiële, medische circuit. Donoren die doneren in de privésfeer (die hun sperma bijvoorbeeld online verkopen of aan huis leveren) en wensouders die zich thuis insemineren met dat sperma, zitten in een onzekere en onbeschermd positie. Daar kan de spermadonor wel zijn vaderschap opeisen.

2. Kinderrechtenkader

2.1. Donorkinderen hebben rechten

De huidige MBV-wet richt zich op volwassenen met een kinderswens, maar heeft geen oog voor de kinderen die verwekt zijn door donorconceptie. Voortplantingstechnieken gaan over veel meer dan een kinderswens. Naast een kinderswens is er ook een mogelijk verzoek tot afstammingsinformatie van donorkinderen. Voor donorkinderen kan het van groot belang zijn om te kunnen achterhalen

¹⁷ Art. 17 Decreet Afstammingscentrum.

¹⁸ Art. 16 Decreet Afstammingscentrum.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Art. 24 Decreet Afstammingscentrum.

²² Art. 2, 27 en 56 MVB-wet.

van wie ze genetisch afstammen. De MBV-wet laat dat niet toe want ze gaat uit van absolute anonimiteit. Het donorkind kan geen informatie krijgen over de donor en omgekeerd. Toch verplicht het kinderrechtenverdrag België om donorkinderen toegang te geven tot afstammingsinformatie.

In wat volgt gaan we in op de rechten van donorkinderen die voortvloeien uit het kinderrechtenverdrag. België ratificeerde dat verdrag in 1991 en sinds 1992 is het bindend voor België.

In het kinderrechtenverdrag staan verschillende bepalingen die invulling geven aan het recht van elk kind om zijn afstamming te kennen:

- Centraal staat het recht om je ouders te kennen (art. 7).
- Dat wordt verder ondersteund door het recht van kinderen om hun identiteit te behouden (art. 8).
- Er is ook het belang van het kind als eerste overweging bij alle beslissingen die het kind aanbelangen (art.3).
- Kinderen hebben recht om informatie te zoeken en te krijgen (art. 13).
- Er is het recht op eerbied voor het privé- en gezinsleven van het kind (art. 16).
- En het recht op toegang tot informatie (art. 17).

Donorkinderen geen toegang geven tot afstammingsinformatie roept vanuit kinderrechtenperspectief veel vragen op. Verschillende rechten en belangen staan onder druk. Meer nog: de MBV-wet schendt het recht op afstammingsinformatie van donorkinderen.

2.1.1. Belang van het kind (art. 3 kinderrechtenverdrag)

De MBV-wet houdt alleen rekening met de belangen van volwassenen met een kinderwens en donoren die kiezen voor geheimhouding, maar niet met het belang van het donorkind om toegang te krijgen tot afstammingsinformatie. Rekening houden met het belang van donorkinderen als eerste overweging houdt op zijn minst in dat de wet hun rechten waarborgt en realiseert.

Artikel 3 van het kinderrechtenverdrag bepaalt dat bij elke beslissing of maatregel met impact op minderjarigen, het belang van het kind een eerste overweging moet zijn.

Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind een eerste overweging.

Artikel 18 van het kinderrechtenverdrag stelt dat het belang van het kind de allereerste zorg voor ouders is.

Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

Inhoudelijk concretiseren

Hoewel het kinderrechtenverdrag en het Kinderrechtencomité het concept van het belang van het kind regelmatig opnemen, geven ze nergens een definitie of omschrijving van dat belang.²³ Wat in het belang van het kind is, is niet op voorhand te bepalen. Het kan maar geval per geval beoordeeld worden, afhankelijk van de situatie, de noden en de behoeften van het kind.²⁴

Het Kinderrechtencomité lijst wel verschillende elementen op waarmee verdragsstaten rekening moeten houden om het belang van het kind te beoordelen:²⁵

- De mening van het kind
- De identiteit van het kind
- Het behoud van de familiale en ruimere omgeving, als dat kan
- Zorg, bescherming en veiligheid gericht op het welzijn en de ontwikkeling van het kind
- De kwetsbaarheid van het kind
- Het recht op gezondheid
- Het recht op onderwijs

Bij het recht op toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen staat vooral de identiteit, het welzijn en de ontwikkeling, de kwetsbaarheid en de gezondheid van het kind centraal. Het Kinderrechtencomité licht ook onder 'identiteit van kinderen' toe dat kinderen de mogelijkheid moeten hebben om informatie te krijgen over hun genetische familie.²⁶

Signalen en meldingen bij de Klachtenlijn tonen dat wel of geen afstammingsinformatie een belangrijke invloed kan hebben op de identiteitsvorming en ontwikkeling van donorkinderen.

Donorkind zoekt donor

'Ik ben Elias, ik ben een donorkind. Ik ben 11 jaar en heb al veel gezocht naar mijn papa, maar zonder resultaat, wat voor mij echt lastig is. Ik las dat het in België bijna onmogelijk is om je donorgader te leren kennen. Is het dan niet mijn recht om mijn vader te kennen?'

CLB-medewerker op zoek naar donorgader voor meisje

'Ik ben een CLB-medewerker. Ik had al verschillende gesprekken met een meisje van 15 dat het de laatste tijd erg moeilijk heeft. Ze heeft het er vaak over dat ze een donorkind is. Ik wil haar helpen met de zoektocht naar haar biologische vader, maar weet niet hoe. Kunnen jullie me helpen?'

Geen troefkaart wel meer gewicht

Het belang van het kind is geen absolute troefkaart voor minderjarigen die automatisch primeert op andere belangen. Het krijgt wel meer gewicht – want het gaat om een eerste overweging – dan de andere belangen die ook in rekening gebracht moeten worden. Denk aan het belang van sommige wensouders om liever te kiezen voor geheimhouding en het belang van fertiliteitsartsen om het donoraantal op peil te houden. In zijn slotopmerkingen bij het kinderrechtenrapport van Ierland van 2016, raadde het Kinderrechtencomité aan om het belang van kinderen die geboren zijn dankzij MBV-technieken als eerste in overweging te nemen zodat die kinderen toegang zouden

²³ P. ALSTON, 'The best interests of the child: reconciling culture and human rights', in P. ALSTON en B. GILMOUR-WALSH, 'The best interests of the child: towards a synthesis of children's rights and cultural values', UNICEF, 1996, 2.

²⁴ Kinderrechtencomité, General Comment No. 14 (2013), *The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3 para. 1)*, UN Doc. CRC/C/GC/14, §32, https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf.

²⁵ Ibid., §52-78.

²⁶ Ibid., §56.

krijgen tot afstammingsinformatie.²⁷ Ook de Raad van Europa onderschrijft dat en vraagt om de rechten en belangen van donorkinderen meer centraal te stellen.²⁸

De verschillende belangen hoeven niet per se te botsen. Naast de vragen die de Klachtenlijn krijgt van donorkinderen die op zoek zijn naar de donor, contacteren ons evengoed ouders of donoren die meer en meer nadenken over de rechtspositie van donorkinderen.

Moeder spoort afstammingsinformatie op voor donorkind

Een moeder van een donorkind neemt contact met ons op. Ze wil graag iets doen om de Belgische wet te veranderen die donoranonimiteit vooropstelt. Ze vindt het een fundamenteel recht van haar zoon om de identiteit van zijn genetische vader te kennen. Ze vraagt ook of wij haar kunnen helpen om de vader van haar kind op te sporen.

Spermadonor wil niet langer anoniem zijn

‘Ik was als student spermadonor in Leuven. Een radioprogramma waarin donorkinderen getuigen over hun zoektocht naar hun genetische vader, deed me overstag gaan. Ik heb beslist om mijn anonimiteit op te heffen. Ik hoorde in het radioprogramma over een afstammingscentrum en een DNA-databank. Hoe kan ik me daar aanmelden?’

2.1.2. Het recht om je ouders te kennen (art. 7 kinderrechtenverdrag)

Centraal bij het recht op afstammingsinformatie staat artikel 7 van het kinderrechtenverdrag.

Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Over de interpretatie van dat artikel is al veel inkt gevloeid. Over welke ouders gaat het? Wat betekent ‘voor zover mogelijk’?²⁹ Om daarop een antwoord te geven, baseren we ons vooral op de voorbereidende werken (*travaux préparatoires*) van het kinderrechtenverdrag en de quasi-rechtspraak van het VN-Kinderrechtencomité.

‘Ouders’

De **voorbereidende werken** (*travaux préparatoires*) leren ons dat het recht om je ouders te kennen, toegevoegd werd aan artikel 7 van het kinderrechtenverdrag om kinderen te mogelijkheid

²⁷ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (Ireland, 2016), CRC/C/IRL/CO/3-4, §34.

²⁸ PACE, Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children, Raad van Europa, 20 februari 2019, Doc. 14835, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25439>

²⁹ Zie voor een uitgebreide analyse van artikel 7: E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p.28-39.

te geven om hun persoonlijkheid en identiteit te ontwikkelen.³⁰ Signalen en meldingen bij de Klachtenlijn tonen dat voor kinderen en jongeren elk van de ouders – zowel sociaal, genetisch als juridisch – een belangrijke invloed kan hebben op de identiteitsvorming en de ontwikkeling van donorkinderen. Daarom zou het vreemd zijn het concept ‘ouders’ te reduceren tot sociaal-educatieve of juridische ouders. Een kind met verschillende personen als ‘ouders’, moet de mogelijkheid krijgen om elk van die ouders te kennen.

Ook het **VN-Kinderrechtencomité** vult het begrip ‘ouders’ ruim in. In verschillende slotopmerkingen zegt het dat kinderen die verwekt werden door heterologe medisch begeleide voortplanting, toegang moeten hebben tot afstammingsinformatie en het recht hebben om hun genetische ouders te kennen.³¹ Het is ook bezorgd over nationale wetten die informatie achterhouden voor kinderen die geboren zijn uit donorconceptie.³² In 2019 tikte het Comité België op de vingers en spoorde het België aan om zijn wetgeving te herzien zodat kinderen geboren uit medisch begeleide voortplanting toegang kunnen krijgen tot informatie over hun afkomst.³³

‘Voor zover mogelijk’

Het VN-Kinderrechtencomité sprak zich nog niet uit over die ‘voor zover mogelijk’. Ook in de voorbereidende werken is daar niets over te vinden. Het is dus onduidelijk welke situaties het recht van het kind om zijn ouder te kennen, gerechtvaardigd kunnen beperken. Vast staat in elk geval dat alleen uitzonderlijke omstandigheden het recht om je genetische ouders te kennen, kunnen inperken. Dat strookt met het algemene discours over mensenrechtenbeperkingen, namelijk dat beperkingen uitzonderingen zijn en heel strikt uitgelegd moeten worden.

De rechtsleer³⁴ heeft het over twee soorten situaties waarin het recht om je ouders te kennen, verstoord kan worden:

- Situaties waarin het moeilijk is om de identiteit op te sporen, omdat het kind bijvoorbeeld te vondeling gelegd werd.
- Situaties waarin het wel mogelijk is om de identiteit van de ouders te achterhalen, maar ouders of wetgeving de geheimhouding in stand houden.

Veel auteurs zijn het erover eens dat de tweede situatie niet valt onder ‘voor zover mogelijk’.³⁵ Het kan geen ontsnappingsclausule zijn voor verdragsstaten om niet te voldoen aan het kinderrechtenverdrag. Het tweede lid van artikel 7 zegt dat verdragsstaten de in het eerste lid genoemde rechten moeten garanderen. Hoewel het tweede lid een zekere beleidsruimte laat, betekent dat nog niet dat overheden de mogelijkheden voor donorkinderen om de identiteit van

³⁰ S. Detrick, *The United Nations Convention on the Rights of the Child: a guide to the travaux préparatoires*, Den Haag, Martinus Nijhoff Publishers, 1992.

³¹ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (Swiss, 2002), *UN Doc CRC/C/15 Add. 183*, §28-29; Concluding Observations (Monaco, 2001), *UN Doc. CRC/C/15/Add. 158*, §24-25.

³² Kinderrechtencomité, Concluding Observations (UK and Northern-Ireland 2002), *UN Doc. CRC/C/15/Add. 188*,

³³ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (België 2019), *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, §20.

³⁴ E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p. 36-38.

³⁵ E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, 36-38; R. Hodgkin en P. Newell, *Implementation handbook for the convention on the rights of the child*, New York, Unicef, 2007, 107; J. Tobin en F. Seow, ‘Article 7: the rights to birth registration, a name, nationality and to know and be cared for by parents’ in J. Tobin (ed.), *The UN Convention on the rights of the child: a commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2019, 238-273; J. Tobin, *The Convention on the rights of the child: the rights and best interests of children conceived through assisted reproduction*, Melbourne, Victorian Law Reform Commission, 2004, 37; J. VAN BROECK, ‘Het recht van een geadopteerde om zijn geboortelouder te kennen. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan...’ (noot onder EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, Odièvre/Frankrijk).

hun genetische ouders te achterhalen, zelf naar believen mogen beperken. De staten moeten het gebrek aan informatie niet door zelf creëren.

2.1.3. Recht op behoud en herstel van identiteit van het kind (art. 8)

Artikel 8 hangt nauw samen met artikel 7 van het kinderrechtenverdrag. De twee artikelen vormen de basis van het recht op afstammingsinformatie voor donorkinderen. Wel of niet je ouders kennen, kan een impact hebben op de ontwikkeling van je identiteit als donorkind.

De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen.

Het tweede lid van artikel 8 houdt de positieve verplichting in voor staten om actief op te treden om de identiteit van het kind te herstellen. Het Kinderrechtencomité sprak zich nog niet uitdrukkelijk uit over wat dat betekent bij medische begeleide voortplanting met donorgameten. Sommige auteurs zien het als een verplichting voor verdragsstaten om te zorgen dat minderjarigen hun afstamming kunnen laten vaststellen via DNA.³⁶

2.1.4. Recht op bescherming van het privéleven (art. 16)

Het recht op afstammingsinformatie wordt ondersteund door het recht op eerbied voor het privé- en gezinsleven van het kind. Toegang tot afstammingsinformatie behoort namelijk tot het privéleven van het kind. Het gaat niet alleen om ouders, maar ook halfbroers en halfzussen, grootouders of andere verwanten van het kind.³⁷ Het VN-Kinderrechtencomité wijst erop dat het recht op privacy het recht inhoudt op toegang van adolescenten tot gegevens van gezondheidszorg, kinderopvang, jeugdbescherming en rechtssystemen.³⁸ Aan donorkinderen geeft België geen afstammingsinformatie, wat in strijd is met het kinderrechtenverdrag.

Ook al is dat recht niet absoluut, een inmenging in het privéleven mag niet willekeurig of onrechtmatig zijn. Ook moet de inmenging nodig, proportioneel en in het belang van het kind zijn.

2.1.5. Het recht op toegang tot informatie (art. 13 en 17)

Het recht op toegang tot afstammingsinformatie staat in artikelen 13 en 17 van het kinderrechtenverdrag.

Artikel 13

³⁶ E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p. 48; S. Bou-Sfia, *De betekenis van identiteitsrechten voor kinderen in het Nederlandse familierecht, Een onderzoek naar de artikelen 8 IVRK en 8 EVRM*, Amsterdam Off Page, 2021, 128; R. Hodgkin en P. Newell, *Implementation Handbook for the convention on the rights of the child*, New York, Unicef, 2007, 117.

³⁷ R. Hodgkin en P. Newell, *Implementation Handbook for the convention on the rights of the child*, New York, Unicef, 2007, 210; J. Tobin en S.M. Field, 'Article 16. The right to protection of privacy, family, home, correspondence, honour and reputation' in J. Tobin (ed), *The UN Convention on the rights of the child: a commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2019, 578-579.

³⁸ Kinderrechtencomité, *General Comment No. 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence*, UN Doc. CRC/C/GEC/20, §46.

Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat ook de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te zoeken, te ontvangen en door te geven [...]

De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn a) voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of b) ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Artikel 17

De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid.

Artikel 13 waarborgt het recht om informatie te verzamelen, te ontvangen en door te geven. Artikel 17 garandeert het recht van elk kind op toegang tot passende informatie die het welzijn van kinderen en jongeren bevordert. Daaruit volgt dat verdragsstaten donorkinderen toegang moeten geven op afstammingsinformatie.

De uitoefening van die rechten is niet absoluut. In het tweede lid van artikel 13 staat een beperkingsclausule. Het recht van het kind op informatie kan beperkt worden om de rechten van anderen te beschermen. Beperkingen of inmengingen moeten een legitiem doel nastreven, nodig en proportioneel zijn en rekening houden met het belang van het kind. Het kan opnieuw geen ontsnapingsclausule zijn voor verdragsstaten om zelf te bepalen welke informatie ze wel of niet vrijgeven.³⁹

Welke informatie?

Donorkinderen kunnen over de donor twee soorten informatie opvragen:

- **Niet-identificerende informatie:** alle gegevens die niet kunnen leiden tot identificatie van de donor. Het gaat om sociale en fysieke donorgegevens, zoals de lengte van de donor, haarkleur, wat voor soort werk de donor doet,...
- **Identificerende informatie:** alle gegevens die kunnen leiden tot identificatie van de donor. Persoonsidentificerende donorgegevens zijn de volledige naam, geboortedatum en woonplaats.

Het kinderrechtenverdrag, het Kinderrechtencomité en de Raad van Europa beklemtonen het belang om kinderen toegang te verlenen tot die twee soorten informatie.⁴⁰

³⁹ J. Tobin en S.M. Field, 'Article 16. The right to protection of privacy, family, home, correspondence, honour and reputation' in J. Tobin (ed), *The UN Convention on the rights of the child: a commentary*, Oxford, Oxford University Press, 2019, 555-559.

⁴⁰ PACE, *Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children*, Raad van Europa, 20 februari 2019, Doc. 14835, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25439>.

Welke leeftijd?⁴¹

Artikel 7 bepaalt geen leeftijd waarop kinderen en jongeren toegang moeten krijgen tot afstammingsinformatie. Ook het VN-Kinderrechtencomité gaat daar niet uitdrukkelijk op in. Wel zegt het Kinderrechtencomité dat de vroege kinderjaren de basis vormen voor de persoonlijke identiteit en de ontwikkeling van kinderen die in de tienerjaren verder tot bloei komt.⁴² Afstammingsinformatie kan belangrijk zijn voor de ontwikkeling van de persoonlijke identiteit.⁴³ Ook uit het klachtenonderzoek van het Kinderrechtencommissariaat blijkt hoe belangrijk het is te weten van wie je afstamt. Daaruit volgt dat het vanuit kinderrechtenperspectief te laat is om pas vanaf 18 jaar toegang te krijgen tot afstammingsinformatie.

Maar wat is een goede leeftijd om toegang te krijgen tot afstammingsinformatie? Er is veel inspiratie te vinden in andere wetgeving.

- **Wet Patiëntenrechten (2002):⁴⁴** Daarin staat het recht op informatie (art. 7) en inzage (art. 9) in het patiëntendossier. Het zijn de ouders van de minderjarige patiënt die die rechten normaal uitoefenen. Ze betrekken het kind daarbij, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. Als de minderjarige patiënt in staat is tot een redelijke beoordeling van zijn belangen, kan hij zijn rechten zelfstandig uitoefenen (art. 12). De Wet Patiëntenrechten bepaalt geen leeftijd waarop de minderjarige 'bekwaam' is om zelf te beslissen. Het is de arts die in een concrete situatie moet vaststellen of de minderjarige genoeg kan inschatten wat in zijn belang is en wat de gevolgen zijn van zijn beslissingen.
- **Decreet over de rechtspositie van de minderjarige in de Integrale Jeugdhulp (2004):⁴⁵** Hulpverleners en voorzieningen waar jongeren verblijven, moeten hun rechten naleven. Ook het recht op informatie (art. 11 en 12), op toegang tot het dossier (art. 20-23) en op privacy (art. 25) staan in het decreet. De minderjarige oefent die rechten zelfstandig uit. Voor het recht op toegang tot het dossier moet de minderjarige in staat zijn om zijn belangen redelijk te beoordelen. Vermoed wordt dat dat op 12 jaar kan, met de mogelijkheid om daarvan af te wijken als hulpverleners vinden dat de minderjarige die jonger is dan 12 jaar wel matuur en bekwaam genoeg is om in te schatten wat in zijn belang is en wat de gevolgen van zijn beslissingen zijn. Ook bij kinderen ouder dan 12 jaar kunnen hulpverleners oordelen dat ze niet in staat zijn tot een redelijke beoordeling van hun belang.
- **Vlaamse adoptiedecreten:⁴⁶** Bij adoptie is er recht op inzage (in identificerende en niet-identificerende informatie) vanaf 12 jaar. Bij de minderjarige geadopteerde gebeurt de inzage met professionele begeleiding van een medewerker van de adoptiedienst of het afstammingscentrum en in aanwezigheid van een adoptieouder of een meerderjarige vertrouwenspersoon.

⁴¹ Zie voor een uitgebreide analyse E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p. 419-427.

⁴² Kinderrechtencomité, General Comment Nr. 7: implementing child rights in early childhood (2006), UN Doc. CRC/C/GC/7/Rev.1, §6; General Comment Nr. 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence (2017), UN. Doc. CRC/C/GC/20, §47.

⁴³ Kinderrechtencomité, General Comment Nr. 20 on the implementation of the rights of the child during adolescence (2017), UN. Doc. CRC/C/GC/20, §5 en 10.

⁴⁴ Wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, BS 20 december 2002.

⁴⁵ Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, BS 4 oktober 2004.

⁴⁶ Art. 25 Decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van de interlandelijke adoptie van kinderen, BS 2 maart 2012; art. 25 Decreet van 3 juli 2015 houdende regeling van binnenlandse adoptie van kinderen en houdende wijziging van het decreet van 20 januari 2012 houdende regeling van interlandelijke adoptie van kinderen, BS 7 augustus 2015.

- **Decreet over de oprichting van een afstammingscentrum en DNA-databank (2019):**⁴⁷
Minderjarigen hebben altijd toegang tot niet-identificerende gegevens van de donor. Minderjarigen hebben recht op informatie over de identificerende gegevens, op voorwaarde dat ze in staat zijn tot een redelijke beoordeling van hun belangen, rekening houdend met hun leeftijd en maturiteit. Vanaf twaalf jaar wordt vermoed dat de minderjarige matuur genoeg en dus handelingsbekwaam is om informatie over de identificerende gegevens van genetische verwanten op te vragen. In het belang van de minderjarige kan de hulpverlener van het afstammingscentrum beslissen om bepaalde informatie niet mee te delen. Die beslissing wordt gemotiveerd meegedeeld aan de jongere. Bij betwisting over de mededeling van identificerende gegevens kan het afstammingscentrum een beroep doen op het advies van de experts.
- **Nederland als inspiratiebron:**⁴⁸
 - De Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting geeft minderjarigen in Nederland trapsgewijs toegang tot informatie over de donor. Kinderen jonger dan 12 kunnen geen gegevens opvragen. Hun ouders kunnen wel niet-identificerende (lichamelijke en sociale) gegevens opvragen. Vanaf 12 jaar kunnen kinderen ook zelf niet-identificerende gegevens van de donor opvragen. Vanaf 16 jaar krijgen ze toegang tot identificerende gegevens van de donor: zijn voornaam, achternaam, geboortedatum en woonplaats.

Er is wel kritiek op die trapsgewijze toegang tot beschikbare informatie. Na evaluatie van de wet in 2019 bleek dat er te weinig onderbouwing was voor leeftijden. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gaf de opdracht om te onderzoeken wat goede leeftijdsgrenzen zijn. Wat vinden donorkinderen, ouders en donoren zelf? Uit dat onderzoek blijkt dat de wetgever met de leeftijdsgrenzen kinderen wilde beschermen, maar donorkinderen, ouders, donoren en hulpverleners ervaren net problemen met de leeftijdsgrenzen in de praktijk. Kinderen, ouders en hulpverleners zeggen dat kinderen al op jonge leeftijd rondlopen met vragen over hun afkomst. Kinderen ervaren het als onrecht dat ze moeten wachten op informatie over henzelf, terwijl die wel al beschikbaar is.⁴⁹

Bovendien zorgen leeftijdsgrenzen in een gezin met verschillende donorkinderen voor dilemma's, als het oudere kind al gegevens opgevraagd heeft en het jongere kind dat nog niet mag. Ook kunnen donorkinderen en ouders via DNA-databanken en sociale media online al eerder zoeken naar donoren en donorhalfbroers en halfzussen. Dat roept de vraag op hoeveel zin het dan nog heeft om in de wet leeftijdsgrenzen te stellen.⁵⁰

- De toestemming van de **donor** is alleen nodig om voornaam, achternaam, geboortedatum en woonplaats te geven. Geeft de donor daarvoor geen toestemming, dan wordt uitgezocht wat de reden is. Als een donor belangen aandraagt, worden die beoordeeld door de adviescommissie. Als een donor zwaarwegende belangen aandraagt, worden die minstens beoordeeld over deze punten:
 - De donor voorziet een ernstige aantasting van zijn belangen, als zijn persoonsidentificerende gegevens doorgegeven worden aan het donorkind.

⁴⁷ Art. 15, 16 en 25 Decreet Afstammingscentrum.

⁴⁸ Art. 3 Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0013642/2014-04-01>.

⁴⁹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/02/01/zorgvuldigheid-in-de-omgang-met-leeftijdsgrenzen-in-de-wet-donorgegevens-kunstmatige-bevruchting>.

⁵⁰ Ibid.

- Het is aannemelijk dat als die persoonsidentificerende gegevens doorgegeven worden, dat daadwerkelijk die belangen aantast.
- De verwachte aantasting van de belangen van de donor is zo ernstig dat de persoonsidentificerende gegevens niet doorgegeven mogen worden, ondanks de gevolgen die dat voor het donorkind kan hebben.

Op basis van het advies van de adviescommissie wordt besloten over het wel of niet doorgeven van de gegevens. Donorkind en donor kunnen tegen dat besluit bezwaar indienen. Momenteel is die belangenafweging nog nooit gebeurd.

3. Andere belangrijke kanttekeningen bij genetische anonimiteit

Vanuit kinderrechtenperspectief is de donoranonimiteit uit de MBV-wet onhoudbaar. Het kinderrechtenverdrag is bindend voor België en creëert dus verplichtingen voor België om het recht van kinderen op toegang tot afstammingsinformatie te respecteren, te beschermen en te realiseren. Door nog altijd de anonimiteit van de donor te waarborgen, schendt België zijn internationale verplichtingen.

En we hebben niet alleen kanttekeningen vanuit kinderrechtenperspectief.

3.1. België valt internationaal uit de toon

De laatste decennia heffen steeds meer landen de anonimiteit van de donor op. Ze kiezen voor identificeerbaarheid. Zweden, Oostenrijk, Nederland, Noorwegen, Verenigd Koninkrijk, Finland, Kroatië, Ierland, Duitsland, Portugal en Frankrijk pasten hun wetgeving al aan. Ook in Argentinië, Australië en Nieuw-Zeeland kan het donorkind toegang krijgen tot afstammingsinformatie. België hinkt met andere woorden achterop. Ook internationaal en Europees wijzen alle neuzen in de richting van donoren met een open profiel.

3.2. Genetische anonimiteit is een achterhaald concept

Vasthouden aan de donoranonimiteit is ook in de praktijk geen optie meer. ‘Anonimiteit is eerder het uitgangspunt van waaruit een donatie vertrekt, niet langer een absolute garantie.’⁵¹ In de praktijk kan de identiteit van donoren achterhaald worden via internationale genealogische en genetische databanken. De kans dat een donorkind via DNA zijn genetische ouder vindt, wordt elke dag groter. Verschillende donorkinderen vonden met succes hun genetische ouder via commerciële DNA-databanken en stamboomonderzoek, ook als de anonieme sperma- of eiceldonor zelf nooit DNA afstond aan zo’n databank, maar – soms verre – verwanten wel.

3.3. Commerciële DNA-databanken zijn niet onschuldig

Commerciële DNA-databanken zetten donorkinderen die de donor zoeken in een kwetsbare positie. Daar waarschuwen die DNA-databanken zelf zelden voor. Sommige stellen geen

⁵¹ E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p. 398

minimumleeftijd voorop. Je kunt ook altijd een andere leeftijd opgeven in je profiel. Bij de meeste databanken heb je wel een creditcard nodig, wat suggereert dat een volwassene wel op de hoogte moet zijn dat de test betalend is. Sowieso koppelen DNA-databanken de zoektocht nooit aan psychologische begeleiding, terwijl zo'n DNA-test grote psychologische gevolgen kan hebben voor een kind of een jongere.

4. Op naar aanpassingen in de wet

4.1. Alle donorkinderen hebben recht op afstammingsinformatie

Alle donorkinderen hebben recht op toegang tot afstammingsinformatie, ook al heeft niet elk donorkind daar onmiddellijk behoefte aan. Die behoefte kan ook evolueren. Wetenschappelijke studies maken duidelijk dat de identiteit van de donor niet per se nodig is voor de gezonde ontwikkeling van donorkinderen,⁵² terwijl andere onderzoeken de resultaten van die studies nuanceren, bekritisieren en onderuithalen.⁵³ Al die onderzoeken doen niets af aan het recht van alle donorkinderen om toegang te hebben tot afstammingsinformatie. Alle donorkinderen moeten minstens de mogelijkheid krijgen om te weten te komen van wie ze genetisch afstammen. De wet moet dat recht garanderen. Het Kinderrechtenverdrag verplicht België om dat recht te respecteren, te beschermen en te realiseren. Het gaat om volledige toegang tot identificerende en niet-identificerende informatie.

De huidige federale MBV-wet schendt dat recht op afstammingsinformatie van donorkinderen. Vlaanderen zette belangrijke stappen. Het Vlaams afstammingscentrum met de DNA-databank, waar iedereen terecht kan met zijn afstammingsvragen, is een stap vooruit om het recht op afstammingsinformatie te realiseren. Het concept gaat uit van vrijwilligheid. Mensen beslissen zelf of ze willen zoeken en gevonden willen worden. Niemand kan verplicht worden.

Er is ook een federale wetwijziging nodig om structurele veranderingen door te voeren. Meer concreet moet in de MBV-wet de donoranonimiteit volledig opgeheven worden. Het VN-Kinderrechtencomité tikte België daarover onlangs op de vingers.⁵⁴ Ook de Raad van Europa adviseerde de Europese Commissie om de lidstaten te verplichten donorkinderen toegang te geven tot hun afstammingsinformatie.⁵⁵ Anonimiteit van donoren doet onevenredig afbreuk aan het recht van donorkinderen om hun identiteit te kunnen vormen.

⁵² Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Briefadvies nr. 14 'anonimiteit van spermadonatie' (2022), <https://www.health.belgium.be/nl/briefadvies-nr-14-anonimiteit-van-spermadonatie>.

⁵³ M. Crawshaw, D. Adams, S. Allan, E. Blyth, K. Bourne, C. Brügge, A. Chien, A. Clissa, K. Daniels, E. Glazer, J. Haase, K. Hammarberg, H. van Hooff, J. Hunt, A. Indekeu, L. Johnson, Y. Kim, M. Kirkman, W. Kramer, A. Losos, C. Lister, P. Lowinger, E. Mindes, J. Monach, O. Montuschi, S. Pike, V. Powell, I. Rodino, A. Ruby, A. Margriet Schrijvers, Y. Semba, R. Shidlo, P. Thorn, L. Tonkin, M. Visser, J. Woodward, T. Wischmann, S. Yee, J. E. Zweifel, Disclosure and donor-conceived children, *Human Reproduction*, Volume 32, Issue 7, July 2017, Pages 1535–1536, <https://doi.org/10.1093/humrep/dex107>; V. Ravitsky, J. Guichon, M. Lemoine, M. Giroux, The conceptual foundation of the right to know one's genetic origins, *BioNews* 903, 5th June 2017, http://www.bionews.org.uk/page_847313.asp.

⁵⁴ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (België 2019), *UN Doc. CRC/C/BEL/CO/5-6*, §20.

⁵⁵ PACE, *Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children*, Raad van Europa, 20 februari 2019, Doc. 14835, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25439>.

4.2. Niet meerdere sporen, maar één spoor: volledige opheffing donoranonimiteit wettelijk verankeren

Eén recent wetsvoorstel en ook het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek schuiven een meersporenbeleid naar voren.⁵⁶ Dan beslist de donor zelf of hij wel of niet anoniem doneert en wensouders kiezen een anonieme of identificeerbare donor. Of donorkinderen toegang tot afstammingsinformatie krijgen, hangt dan af van de keuze van hun ouders. Zo'n meersporenbeleid creëert ongelijkheid tussen donorkinderen die wel of geen toegang hebben tot afstammingsinformatie. Voor de laatste groep wordt nog altijd hun recht op afstammingsinformatie geschonden. Donorkinderen zijn met dit systeem niet zeker of ze hun recht op afstammingsinformatie kunnen uitoefenen. Ook dit systeem schiet tekort vanuit kinderrechtenperspectief.

Nederland probeerde indertijd de meningen te verzoenen met een tweesporenbeleid met een A- en een B-loket. Er waren kinderen van wie ouders en donor kozen voor het A-loket zonder identificerende gegevens en kinderen van wie ouders en donor kozen voor het B-loket met wél afstammingsinformatie. Ondertussen koos Nederland al in 2004 voor de volledige opheffing van de anonimiteit.

Zo'n meersporensysteem legt een enorme druk op ouders die moeten kiezen of ze wel of niet voor een anonieme donor gaan. Het zorgt er ook voor dat de overheid de kind-ouderrelatie zwaar onder druk zet. Er is het risico dat ouders de verkeerde keuze maken. Denk aan ouders die kozen voor een anonieme donor maar van wie het kind een enorm sterke behoefte heeft aan afstammingsinformatie waar het door de keuze van zijn ouders geen toegang toe heeft. Ook al hadden de ouders misschien de beste bedoelingen, er zijn geen garanties dat het belang van het kind vooropstaat. 'Dat de ouders het best geplaatst zijn om het belang van het (ongeboren) kind te bepalen',⁵⁷ moet dus genuanceerd worden: het is onmogelijk om vóór de geboorte volledig in te schatten wat ook later in het belang van het kind zal zijn. Dat belang kan alleen maar ingevuld worden met kennis van de situatie, de context, de behoeften van het donorkind. Ouders kunnen niet weten of voorspellen hoe hun kind zich zal ontwikkelen, welke problemen kunnen opduiken. Als ouders het belang van het kind echt centraal willen, dan moeten ze gaan voor de minst invasieve keuze die achteraf de beste kans biedt voor hun kind op toegang tot afstammingsinformatie. Dus de keuze voor een niet-anonieme donor.

Een meersporenbeleid leidt tot ongelijke behandeling tussen 'categorieën' van donorkinderen die de overheid creëert, met voor de ene groep toegang tot afstammingsinformatie en begeleiding, en voor de andere geen toegang tot afstammingsinformatie. De kans is groot dat die laatste groep kinderen dan zonder structurele begeleiding via DNA-databanken toch hun genetische ouder vinden.

⁵⁶ Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 6 juli 2007 betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten, wat betreft de anonimiteit bij donatie van gameten (ingediend door Robby De Caluwé), 7 juli 2021, DOC 55 2114/001; Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Briefadvies nr. 14 'anonimiteit van spermadonatie' (2022), <https://www.health.belgium.be/nl/briefadvies-nr-14-anonimiteit-van-spermadonatie>.

⁵⁷ Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, Briefadvies nr. 14 'anonimiteit van spermadonatie' (2022), <https://www.health.belgium.be/nl/briefadvies-nr-14-anonimiteit-van-spermadonatie>.

4.3. Onafhankelijk, centraal en digitaal donorregister nodig dat donorgegevens bewaart, beheert en vrijgeeft aan donorkinderen en hun ouders

Het recht op afstammingsinformatie moet wettelijk vastgelegd worden. Die wet moet concreet uitgewerkt worden. Het Kinderrechtencomité oordeelde in zijn slotopmerkingen aan Luxemburg dat het recht op afstammingsinformatie toekennen niet genoeg is. Volgens het VN-Kinderrechtencomité blijft het wetsvoorstel dat donorkinderen recht op afstammingsinformatie geeft te vaag over hoe die informatie verzameld, bewaard en vrijgegeven wordt.⁵⁸

4.3.1. Bewaren en registeren

- **Bewaar en registreer** alle informatie centraal. Geef een onafhankelijke instantie de bevoegdheid om die gegevens te registreren, te beheren en te delen met het kind.
- **Digitaliseer** alle gegevens, zodat de informatie niet verloren gaat, en gemakkelijk aangevuld kan worden.
- Kies voor een **bewaartermijn** die afgestemd is op de maximale levensverwachting van de mens. Zolang donorkinderen leven, moeten ze hun recht kunnen uitoefenen. Inspiratie vinden we in het decreet over de oprichting van het Vlaamse afstammingscentrum dat bepaalt dat de persoonsgegevens pas na honderd jaar geschrapt kunnen worden uit de databanken.

4.3.2. Vrijgeven

- **Donorkinderen** moeten toegang krijgen tot niet-identificerende en identificerende informatie van de donor.
 - We zijn geen voorstander van een strakke leeftijdsgrens. Naar analogie met het decreet rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp pleiten we voor een vermoeden van bekwaamheid vanaf 12 jaar, met de mogelijkheid om daarvan af te wijken als de jongere minderjarige toch matuur genoeg en bekwaam is om toegang te krijgen tot afstammingsinformatie.
 - Hanteer dezelfde leeftijdsregeling voor alle kinderen die gelijkaardige afstammingsvragen hebben en zoeken naar hun eigen identiteit. Er zijn nog situaties waarin personen de behoefte kunnen voelen om op zoek te gaan naar hun roots, bijvoorbeeld na een adoptie, draagmoederschap of een anonieme bevalling.
- **Ouders van donorkinderen** moeten toegang krijgen tot niet-identificerende informatie van hun donor tot de leeftijd waarop het donorkind zelf toegang krijgt. Dat kan helpen om hun kind goed voorbereid te vertellen over de donor. Daarover praten is belangrijk: zo groeit het kind op met openheid over zijn ontstaan. Alleen het donorkind kan de identificerende informatie van de donor aanvragen.
- **Een donor** kan nooit identificerende gegevens opvragen van het donorkind. Het is het donorkind dat het initiatief neemt om afstammingsinformatie op te vragen.

⁵⁸ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (Luxembourg, 2021), UN Doc CRC/C/LUX/CO/5-6, §§15-16.

- **Besteed ook aandacht aan zoektochten naar genetische halfbroers en halfzussen**, voor zover alle betrokkenen daar toestemming voor geven. Niet alleen het VN-Kinderrechtencomité maar ook de Raad van Europa vraagt dat.⁵⁹ Beperk de matching van DNA-profielen niet tot de eerste graad, waardoor matches tussen halfbroers en halfzussen niet mogelijk is. Veel mensen van wie de juridische verwantschap niet overeenstemt met de genetische afstammingsrelatie, gaan op zoek naar halfzussen en halfbroers. Ze zoeken niet alleen uit nieuwsgierigheid of om lotgenoten te vinden, of uiterlijke en karakterovereenkomsten, maar evengoed voor erfelijke aandoeningen en zelfs om onbedoelde incest te voorkomen.

4.4. Organiseer begeleiding en nazorg en veranker dit in de wet

Bij donorconceptie zijn verschillende actoren betrokken: het donorkind zelf, de ouders van het donorkind en de donor. Momenteel zijn het alleen de donor en de ouders die begeleid worden, en dan nog alleen vóór en tijdens de donorconceptie.

Artikel 6 van de MBV-wet bepaalt dat de fertiliteitscentra de betrokken partijen psychologische begeleiding moeten bieden in de periode vóór en tijdens het MBV-proces.

Ouders en zeker ook donorkinderen kunnen met veel vragen zitten na de donorconceptie en behoefte hebben aan begeleiding. Elke levensfase gaat gepaard met andere vragen en begeleiding. Het is belangrijk om alle vragen te kunnen bespreken met de kinderen en hun ouders. Vaststaat dat de communicatie van zorgverleners een grote invloed kan hebben op hoe kinderen en jongeren, en op hoe hun ouders de donorconceptie beleven. Voor donorkinderen is het ook belangrijk dat ze in contact kunnen komen met lotgenoten.

4.5. Belang van afstammingsvoorlichting

Sommige kinderen weten al heel snel dat ze verwekt zijn met een eicel- of spermadonor. Andere kinderen horen dat pas later of helemaal niet. Zolang kinderen niet op de hoogte zijn van hoe ze verwekt zijn, kunnen ze hun recht op afstammingsinformatie niet uitoefenen. Ouders zijn momenteel niet verplicht om hun kinderen in te lichten over hun ontstaansgeschiedenis. In de meeste landen die donoranonimiteit opheffen, is dat ook niet het geval.

Volgens het kinderrechtenverdrag hebben ouders de ‘primaire verantwoordelijkheid’ voor de zorg, de begeleiding en de opvoeding van hun kinderen. De overheid moet dat respecteren en de ouders bij die taak ondersteunen als dat nodig is. In geval van nood, als de ouders er niet in slagen of niet in kunnen slagen, heeft de staat de ‘ultieme verantwoordelijkheid’ om zelf te zorgen voor die begeleiding en zorg.

Artikel 5 kinderrechtenverdrag
De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de

⁵⁹ Kinderrechtencomité, Concluding Observations (France, 2016), UN Doc CRC/C/FRA/CO/5, §33; PACE, *Anonymous donation of sperm and oocytes: balancing the rights of parents, donors and children*, Raad van Europa, 20 februari 2019, Doc. 14835, § 7.2, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=25439>.

gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Ouders staan het dichtst bij hun kind, kennen hun kind in principe ook het best en kunnen meestal zelf het best inschatten wanneer en hoe ze hun kind inlichten over hun afstamming. Kinderen later of helemaal niet op de hoogte brengen van hun ontstaansgeschiedenis maakt veel verschil. Donorkinderen die opgroeien met het idee dat ze verwekt zijn via donorconceptie, hebben er meestal minder moeite mee dat ze een donorkind zijn. Daarom is het belangrijk dat fertiliteitscentra volwassenen met een kinderwens inlichten over het belang van openheid van de donorverwekking en over de risico's van geheimhouding om zo donorconceptie uit de taboesfeer te halen. Die informatieverplichting voor fertiliteitscentra zou in de MBV-wet moeten komen.⁶⁰

We weten nog niet of deze voorgestelde verplichting van fertiliteitscentra om ouders in te lichten over het belang van openheid en het inzetten op begeleiding van ouders hen ook effectief aanzet om open te zijn over de verwekkingswijze van hun kind. Belangrijk is om ook andere manieren te onderzoeken die de toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen mogelijk maken, zoals de vermelding van donorconceptie in de geboorteakte, in het medisch dossier, in een centraal register of geboorteregister,...

4.6. Denk ook aan donorkinderen vóór de wetswijziging

Als de MBV-wet donoranonimiteit opheft, gebeurt dat wellicht niet met terugwerkende kracht. Dat betekent dat alleen de anonimiteit opgeheven wordt van de donor van kinderen die verwekt werden na de wetswijziging. Voor donorkinderen die verwekt zijn vóór het opheffen van de donoranonimiteit, blijft de anonimiteit van de donor dan gelden.

Op grond van artikel 8 tweede lid van het kinderrechtenverdrag kan België ook voor die donorkinderen actief optreden. Ze kunnen zich sowieso inschrijven in een DNA-donorregister en aanmelden bij een DNA-databank, zoals het Vlaams afstammingscentrum. Die zoektocht levert alleen resultaat op als de donor zich ook aangemeld heeft bij de databank. Maar de overheid kan meer. De overheid kan een oproep doen aan donoren en donorkinderen om een DNA-staal af te staan, of kan in een overgangperiode vroegere donoren vragen of ze hun anonimiteit (gedeeltelijk) willen opheffen. Er kan budget vrijgemaakt worden om het DNA-onderzoek te vergoeden van donoren en donorkinderen van vóór de wetswijziging.

⁶⁰ Elodie Decorte verdedigt dat ook in haar doctoraat. Zie E. Decorte, *Recht op kennis van afstammingsinformatie bij medisch begeleide voortplanting*, proefschrift voorgedragen tot het behalen van de graad van doctor in de rechten, KULeuven Faculteit Rechtsgeleerdheid en Criminologische Wetenschappen, 2022, p. 446.